

Trencant el tabú: Obrim portes a la sexualitat

Breaking the Taboo: Opening Doors to sexuality

Autor: Nerea Capitán Leo. Tutor: Mireia Civís

Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, Ramón Llull

Grau en Educació Infantil. Treball de Fi de Grau

Resum

Els infants, des de molt petits mostren curiositat pel seu origen. L'educació sexual ha creat dubtes i incomoditats al llarg dels anys sobre com donar resposta a les qüestions que plantegen els nens sobre aquest àmbit. Per a molts adults, esdevé un tema tabú. Moltes vegades, és tractat incorrectament fruit de la vergonya o de la poca formació; motiu pel qual, en aquestes pàgines, pretenem elaborar unes orientacions teòriques i pràctiques per ajudar en la tasca informativa per abordar la sexualitat amb la delicadesa necessària que pertoca, ja que ha passat a ser una part important de l'educació. La investigació es realitzarà en tres passos, primerament farem una recerca de diferents autors, en segon lloc farem una conversa amb infants i finalment, elaborarem unes entrevistes a professionals de l'educació, pares i avis. Els resultats obtinguts mostraran la importància que té l'educació sexual i sabrem quan, com, què dir i de qui és responsabilitat.

Paraules clau: tabú, preguntes, educació infantil, educació sexual.

Abstract

The children, from very young show curiosity about its origin. Sex education has created doubts and discomfort over the years on how to respond to the issues raised by the children in this area. For many adults, it becomes a taboo subject. Often, it is handled incorrectly due to shame or little training. This is the reason because in these pages, we intend to develop a tool to help in the task information to address sexuality with the delicacy required because it is something that has become an important part of education. Initially we will research different authors and then we will talk with the children and then do interviews with education professionals, parents and grandparents. The results show the importance of sex education and we will be able to know when, how, what to say and who is responsible.

Key words: taboo, questions, children's education, sex education.

Introducció

Els nens quan es van fent grans, van recopilant informació de diversos llocs i acaben aprenent aspectes sobre el sexe amb poques dificultats. Tot i així, s'ha de distingir el que és educació sexual i informació sobre sexe. Segons Domènech (2013), entenem aquesta última com la que es transmet en un context superficial, sense atenció educativa, on no intervenen valors i en la qual es desconeix l'impacte emocional que pot produir. La educació sexual, en canvi, segons Domènech (2013), té com a objectiu aportar coneixement biològic, psicològic i valors. La informació que es dóna, es proporciona dins d'un entorn de confiança i amb intenció educativa.

Posant èmfasi al que es fa realment avui dia, Fernández considera que el model actual: "se caracteriza más por lo que silencia y oculta que por lo que explícitamente enseña. La sexualidad se obvia dentro del currículum escolar, o bien se aborda únicamente desde su componente exclusivamente biológico e higienista". (2009:9).

Aquesta doble actitud, és fruit de les lleis socials i culturals sobre la sexualitat que s'ha transmès de generació en generació i que encara avui dia no ha transcendit. (Barragan, 1990). Segons Martínez (2010), al llarg dels anys se'ls ha explicat als nens una sèrie de teories "fictícies" com la de la cigonya o el nen que neix sota una col, per tal de donar resposta al seu origen. Com bé esmenta l'autor, els pares s'equivoquen utilitzant aquest mètode ja que està en joc la confiança dipositada en ells. En aquest sentit, Hernández (2008) explica que persones molt preparades per parlar de qualsevol tema, quan es tracta de sexualitat es poden sentir incòmodes. L'autor esmenta també que l'herència de rebuig crea pors davant la sexualitat. Per aquest motiu, segons Hernández (2008), seria adient no caure en els mateixos errors amb les noves generacions.

Com hem esmentat anteriorment, els termes educació sexual són un concepte molt global. Per aquesta raó, separarem els dos mots per tal de destacar la importància de cada terme per separat. Per una banda, pel que fa al mot d'educació, Rius i Cánovas (1990), el defineixen com un procés de millora de l'home i la dona com a persones integrades en un marc sociocultural, esdevenint d'aquesta manera com a éssers socials que van desenvolupant la seva pròpia individualitat i el seu sentit moral mitjançant la interacció amb els altres. D'altra banda, pel que fa a la sexualitat, sabem com diuen autors com Lameiras, Carrera i Rodríguez (en premsa 2007), que el concepte està constantment exposat a missatges que fan referència a ella en propagandes, revistes, pel·lícules o mitjans de comunicació i que ens transmeten, sense ser conscients, una idea poc real del que és realment la sexualitat.

Nombrosos estudis parlen sobre l'educació sexual i la seva importància, però cadascú li dóna èmfasi a algun aspecte que considera important sobre aquesta. Kaplan i Sandock afirmen que: “la educación sexual no es solo transmitir información sobre anatomía o fisiología, sino formar actitudes en el individuo que le capaciten para que pueda crear su propio sistema de valores, lo que permitirá gozar de una vida sexual más sana, consciente y responsable” (1990:33).

En canvi Font i Hiriart (1995), volen ressaltar la importància de l'educació sexual al llarg de la nostra vida, afirmant que aquesta comença als primers anys d'existència i continua al llarg de tota la vida i en ella es veuran implicats la família, l'escola i la societat en general. En aquest sentit, explica que té com a principals objectius: “facilitar una adecuada, variada y correcta información, así como la adquisición de actitudes positivas hacia la sexualidad y el propio cuerpo, y fomentar la propia autoestima y el respeto y afecto hacia las demás personas”. (Font, 1995:33)

La importància d'impartir-la l'expliquen Maceiras, Gonzalez i Cuesta (1994), dient que és un aspecte que possibilita el desenvolupament integral dels infants, englobant l'àmbit cognitiu, psicomotor, social... Comenten també, que és una faceta que no està plenament reconeguda i acceptada socialment en aquestes edats, atès que la família i l'escola la ignoren o la reprimeixen, dificultant el seu desenvolupament equilibrat.

Malgrat la importància que hem vist que té impartir educació sexual als infants, la realitat no posa facilitats perquè es porti a terme. Els pares encara construeixen una barrera per tractar-la. Segons Berdún (2003), amb molta freqüència, en lloc de donar explicacions a les seves qüestions, el que fan es evitar dir la resposta amb expressions com: “cuando seas mayor lo entenderás”. Però no són conscients que el que compta pel nen és l'explicació del moment, els per què que no entenen o les explicacions sobre si una cosa és correcta o no. Tot i així, pot sorgir el dubte sobre quan és el moment idoni per tractar la sexualitat. Sabem doncs, com diu l'autora Thió de Pol (2012), que mai no és massa d'hora si les criatures en parlen o el viuen, és a dir, quan apareix en forma de preguntes o comentaris atès que parlar-ne beneficia tothom. Contràriament, si no es desenvolupa l'educació sexual des del principi, tal com afirma Hernández: “se está perdiendo una oportunidad única y permitiendo la adquisición de conocimientos, actitudes y conductas inapropiadas, sobre lo que será difícil retomar un proceso de formación posterior en materia de sexualidad”. (2008:21).

Necessàriament hem de dir que els infants tenen un gran interès sobre aquest àmbit. Carme Thió de Pol (2013) explica que els infants tenen una curiositat innata per interessar-se pels temes de la vida i de la mort molt aviat, per preguntar-se allò que no entenen, que no saben i que no s'expliquen. Aquesta curiositat els motiva a aprendre i quan es respon positivament, continuen interrogant-se i en conseqüència, continuen aprenent. En aquest sentit, d'acord amb Domènech (2013), el que no podem pretendre és que no s'interessin per saber d'on han vingut. Tanmateix, aquest interès per a la vida va creixent a mesura que l'infant creix. Són temes que van sortint de les converses tot i que la manera de tractar-ho no ha de ser només en aquell moment i acabar-ho en un sol dia. En aquest sentit, molts pares senten incomoditat per tractar aquest tema amb el seu fill, perquè es refereix a una qüestió que no tenen ben resolta o perquè tenen por de no estar a l'alçada i aquí és on sorgeix el problema. (Thió de Pol, 2013).

El nostre sistema educatiu consta d'unes lleis que regulen l'educació sexual als centres. Com recull Fernández (2009) al seu llibre titulat "Educación sexual: de la teoría a la práctica", aquestes lleis permeten però no garanteixen el desenvolupament de la formació sexual en els centres escolars. L'autor, centra la història de l'educació al nostre país molt propera, i comenta que es caracteritza per l'entorn socioeconòmic.

L'educació sexual es va iniciar amb la Llei General d'Educació de 1970, la promulgació de la constitució Espanyola al 1978 i la Llei Orgànica del Dret de la llibertat d'ensenyament i de càtedra, les quals van tenir en compte la necessitat d'incorporar l'educació sexual obligatòria a les escoles. La LODE va signar el dret de la Educació al 1985 i va insistir amb els drets i llibertats exposats en la constitució i la regulació d'autonomia dels centres. També s'inclou la necessitat d'una formació integral de l'alumnat. Més tard, al 1981, el Ministeri d'educació, va incloure dins de l'àrea de comportament afectiu i social d'educació infantil un apartat de "preparació per a la educació sexual" on es plasmaven objectius de conèixer i acceptar el propi jo sexual, jugar i comunicar-se amb nens i nenes.

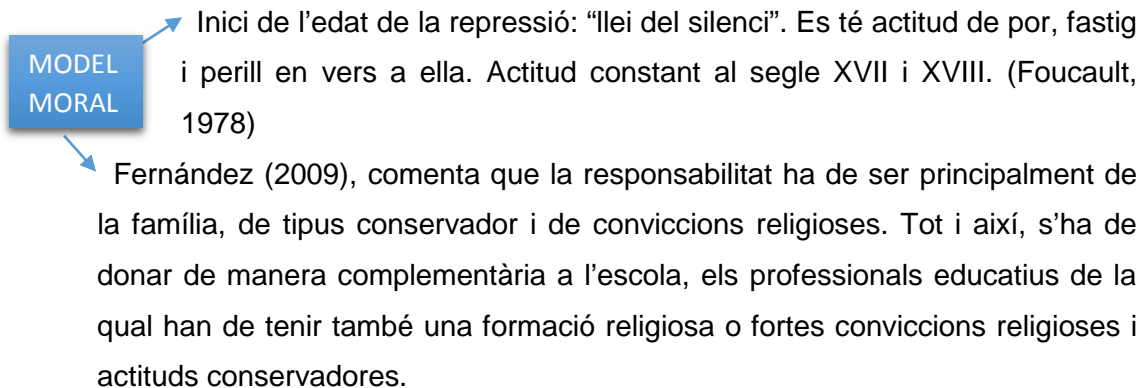
Encara que la llei oferia les condicions legals que permetien impartir l'educació sexual als centres, la realitat no va ser així. En paraules de López, "se permite, pero no se asegura, la educación sexual en la escuela" (1990:26). Això va succeir perquè no hi havia interès i per tant, no hi van haver recursos ni mitjans suficients, aspecte que no va motivar als mestres, atès que tampoc se'ls hi va facilitar cap informació específica d'aquest àmbit. A part, sentien por i vergonya, i és el que continuar succeint amb la LOGSE al 1990. Per aquesta raó, l'educació sexual no va aparèixer com a prioritària

en el Pla d'investigació Educativa i de Formació del Professorat. Posteriorment, la LOCE al 2002 garanteix la igualtat d'oportunitats pel desenvolupament de la personalitat, la capacitat de transmetre valors que afavoreixin la llibertat personal, la responsabilitat social, la cohesió i millora de la societat, la igualtat de drets entre els dos sexes i la pràctica de la solidaritat.

Amb la següent llei, la LOE al 2006, dins de l'educació infantil es marquen tres objectius principals. Conèixer el propi cos i els de la resta de persones, observar i explorar l'entorn familiar, natural i social i desenvolupar capacitats afectives relacionant-se amb els altres i adquirint pautes de convivència. L'autor, també afegeix que les àrees són coneixement d'un mateix, de l'entorn i del llenguatge, comunicació i representació. Es treballa la identificació de la discriminació sexista i l'expressió verbal i corporal de sentiments i emocions. Uns altres continguts rellevants que es treballen són:

Dar respuestas al origen de las personas, facilitar el conocimiento de las conductas sexuales propias de esta edad, que responden a la curiosidad y exploración del propio cuerpo y tienen un carácter lúdico, favoreciendo actitudes positivas hacia la sexualidad, así como adquirir un lenguaje básico de sexualidad o aprender a detectar situaciones de riesgo, como pueden ser los abusos sexuales. (Fernández, 2009:64-65)

Com hem pogut comprovar, l'educació sexual ha estat present i recolzada per unes lleis que han anat evolucionant i incorporant-la amb el pas del temps. Tot i que a part de les lleis, el concepte d'educació sexual ha passat per una sèrie de models que han anat modificat el seu significat, la seva importància i els responsables per impartir aquesta. A continuació us presentarem un esquema amb els models de la sexualitat.

MODEL DE RISCOS
PREVENTIU
O MÈDIC

Segons Fernández(2009), va sorgir d'una necessitat social per evitar els riscos derivats de l'activitat sexual principalment als Estats Units i a l'Europa Occidental. En aquest sentit, al llarg del segle XIX, la medicina s'havia interessat per la sexualitat, intensificant la consciència de perills.

L'objectiu és evitar els problemes de salut derivats de la sexualitat (amb formació dels professionals, distribució de preservatius, xerrades a les escoles, etc.). Per tant, la sexualitat es converteix en font de tot mal (Foucault, 1978).

MODEL DE REVOLUCIÓ
SEXUAL I
SOCIAL

Reich, fa referència a aquest model comentant que:

Reivindica la necesidad de la educación sexual en la escuela, el acceso libre a los anticonceptivos, el derecho al aborto o la creación de lugares para que los jóvenes y las jóvenes puedan mantener relaciones sexuales en condiciones dignas (1930:45)

No es va implantar

Ha de portar-se a terme a les escoles, a totes les edats dins del currículum escolar explícit, alhora que han de canviar tots aquells aspectes necessaris del currículum ocult i també en les associacions juvenils i ciutadanes. Els educands tenen un paper passiu i secundari(Fernández, 2009)

L'últim model que es va implantar va ser Biogràfic i professional. Fernández (2009), ens dóna els punts més destacables:

- Neix a Suècia a la dècada dels 50 i poc a poc es va estenent a la resta de països europeus. Es tracta d'un concepte positiu de la sexualitat entenent que és indispensable per a la promoció del benestar personal i la qualitat de vida de totes les persones afavorint la pròpia identitat sexual i les actituds que permetin viure les possibilitats de sexualitat a cada edat.
- Els responsables d'impartir l'educació sexual, són la família i l'escola, i entre aquestes hi ha d'haver una col·laboració tot i que, s'ha de diferenciar els rols dels professionals de l'educació i de la família, així com des dels diferents centres i institucions d'educació no formal de la comunitat, de forma que permetin que l'educació sexual arribi a tots els ciutadans independentment de la seva edat i de les característiques personals. Dóna èmfasi al paper de la família, els quals han d'educar als seus fills responent a les seves preguntes oferint-los les informacions bàsiques.

- La metodologia és activa i participativa, en la que els educands assumeixen un rol decisiu en el seu procés d'aprenentatge, essent els responsables d'escollir i organitzar la seva biografia, com a subjectes de dret en la presa de decisions. Aquest, reconeix la sexualitat com una via de satisfacció, de plaer, de realització personal, de comunicació interpersonal i també de transmissió d'afecte; emfatitzant la influència de la cultura i la pròpia subjectivitat individual i reconeixent, que cada subjecte interioritza i interpreta les normes socials i culturals en funció del seu caràcter i d'experiències úniques.

Per tant, amb aquest últim model, l'educació sexual ha estat vista positivament degut als seus beneficis i essent conscient de la seva existència; i és que els nens, al llarg de la infància, es fan innumerables preguntes sobre el seu entorn. Villamarzo (1994), classifica aquestes preguntes en quatre moments clau. Explica que el primer és al voltant dels tres anys. Durant aquesta edat, fan preguntes molt generals, on busquen ubicar-se en el món. El segon moment és entorn els cinc anys, on els nens comencen a preguntar sobre els misteris de la vida, més concretament la sexualitat: Con estas preguntas, intenta situar e integrar su propio esquema corporal. Al conocer su cuerpo se plantea la funcionalidad de todos y cada uno de los órganos que lo componen. En principio, pues, estas preguntas sexuales son una consecuencia lógica de sus necesidades de información. (Villamarzo, 1994:79)

Villamarzo, destaca un tercer moment que es dona als set anys, on el nen planteja una sèrie de "per què" transcendents. Per últim, el quart moment, que sorgeix entre els vuit i els deu anys, on el nen es planteja qüestions de caràcter científic. L'autor també classifica les preguntes en dos àmbits, l'intel·lectual on el nen cerca informació sobre allò desconegut i la confirmació, on el nen formula preguntes buscant algú que li asseguri que és veritat el que ell ja sap o intueix. En aquest sentit, Freud (1908), afirma que, segons la seva experiència, en un gran percentatge d'ocasions, els nens ja saben el que pregunten i l'únic que volen és la confirmació. D'aquesta manera, a partir de la resposta que reb, decideix quin educador mereix la seva confiança i amb qui podrà parlar confiadament en un futur. Confiança o desconfiança que un cop establerta, difícilment serà modificada en endavant. (Villamarzo, 2009)

D'altra banda, Somers i Somers (1990), també classifica el tipus de pregunta depenent de l'edat però de diferent manera que Villamarzo. Somers i Somers expliquen que les primeres preguntes sobre la sexualitat solen ser sobre les diferències en anatomia. Seguidament, es pregunten sobre l'origen dels nens, on

neixen, com estan dins la panxa, com és el part, com viu el bebè, etc. Posteriorment a aquest grup de preguntes, es qüestionen per què està el nen a la panxa, qui ho ha posat, etc. “Los niños pequeños tienen dificultad para entender y conocer la reproducción y el rol del padre y de la madre. De hecho es frecuente que mantengan errores o teorías propias durante un cierto tiempo”. (Somers i Somers, 1990:70)

Però, per què pregunten? Hernández i Jaramillo (2003), expliquen que el que és necessari és saber des d'on pregunten i quin sentit arriben a donar les respostes més que saber què pregunten. Perquè de vegades, els nens no busquen una resposta que correspongui només a una necessitat intel·lectual, sinó també ho fan per necessitat de confiança. Necessiten posar a prova la confiança que li donen els adults i si aquests els enganyen. “Lo mejor es que trates de disimular tu sorpresa, y le pidas que te diga de dónde ha sacado esa información, antes de reaccionar de manera brusca.” (Robert, 2008:31)

¿I si no pregunten? Berdún ens dóna la resposta:

“Todos los niños de manera natural sienten curiosidad, hacen preguntas. Dependiendo de cómo hayas satisfecho antes esa curiosidad, al niño le costará más o menos preguntar, aunque también es posible que tu hijo tarde más que otros niños en plantearse ciertas cuestiones” (2003:90)

Tot i així, segons l'autor, primerament cal preguntar al nen el que ja sap del tema, per després poder corregir els errors que siguin necessaris emprant un llenguatge que pugui entendre. (Berdún:2003). La manera com afronten els adults aquesta curiositat que sorgeix en els nen, afavorirà al nen o no. Hi ha diversos autors que expliquen com s'haurien d'afrontar aquestes preguntes. Segons Domènech (2003), aquests dubtes mai s'han de deixar sense resoldre perquè el nen buscarà la informació en altres fonts que podrien manipular-lo, fer-li confondre o causar-li un trauma emocional. O fins i tot aquesta explicació pot anar en contra dels valors que se li vol transmetre al nen. Somers i Somers, comenten que “Si rechazamos sus preguntas, les mentimos o les enseñamos que la sexualidad es una cosa vergonzosa, fea y mala, dejan de hacer preguntas a los padres y educadores y buscan las informaciones sólo en los compañeros y en los medios de comunicación, películas, etc.”.(1990:65)

Altres autors com Fernández i Jaramillo, no li donen tanta importància al fet de respondre aquestes qüestions, ells en canvi pensen que: “Més que donar respostes, l'interessant és acompanyar-los en els seus descobriments i curiositats, facilitant la informació que vagin demanant, acceptant el seu procés i la necessitat d'escoltar una i una altra vegada la mateixa informació” (2003:111)

Al llarg d'aquest apartat hem pogut comprendre el concepte d'educació sexual, les lleis que la regulen, els models que han sorgit al llarg dels anys, com són les preguntes que es fan els nens i la importància d'impartir educació sexual. El següent pas és mostrar una sèrie de punts clau que cal tenir presents a l'hora de portar-la a terme eficientment, per tal d'aconseguir que els nens confiïn en els seus educadors i entenguin aquest concepte de la millor manera possible.

Objectius i hipòtesis o interrogants

En aquest treball ens hem plantejat un seguit d'objectius per tal de poder donar resposta a la pregunta principal de recerca: Com podem fer front als temes tabú amb els infants? Són els següents:

- 1. Conèixer quines inquietuds tenen els educadors i les famílies davant l'educació sexual dels seus fills
- 2. Aprendre com ha evolucionat la manera d'educar la sexualitat i la importància que se li dona des d'altres generacions fins a l'actual
- 3. Conèixer recursos didàctics i estratègies metodològiques per treballar l'educació sexual a l'escola i a casa amb els infants
- 4. Esbrinar de qui és responsabilitat educar als infants en la sexualitat

Disseny de l'estudi

La nostra recerca s'ha desenvolupat a través de llibres, pàgines web, entrevistes i una conversa amb nens de 3 a 6 anys, per posteriorment, amb totes les dades obtingudes, elaborar un llistat de recomanacions pels educadors sobre com s'hauria de fer front als temes tabú amb els infants, més concretament la sexualitat.

El mètode emprat és qualitatiu ja que són entrevistes obertes, on l'entrevistat dona una explicació a la pregunta d'una manera subjectiva partint dels seus coneixements, creences i vivències. Per tant es recull els discursos complets de l'entrevistat per procedir posteriorment a la seva interpretació.

Participants:

En aquest apartat es mostren els subjectes que participen en la recerca. Aquests són:

- 5 Mestres d'educació infantil de tres escoles, privades i públiques (30-50 anys)
- 8 Estudiants d'Educació Infantil (20-25 anys)
- 8 Pares i mares amb fills de 3 a 6 anys (30-40 anys)

- 4 Avis (65-75 anys)
- 26 Alumnes d'educació infantil (4-6 anys)
- 1 Psicòloga (50 anys)

Hem considerat adient triar diversitat d'edats per realitzar les entrevistes per tal d'observar la diferència enfront la concepció de la sexualitat que hi ha, depenent de l'edat dels entrevistats. També vam considerar adequat entrevistar amb persones que tenien diferents coneixements i experiències sobre l'àmbit per tal d'establir una comparació entre elles. Totes aquestes idees obtingudes, serviran per ampliar la nostra recerca.

Procediment

Es presenten els passos que hem emprat durant la recollida de dades. Primerament vam cercar i redactar la informació obtinguda dels llibres, pàgines web i vídeos. Posteriorment, vam realitzar una conversa amb infants de P4 i P5 per tal de descobrir què volien saber sobre d'on venen els nens. Després, vam realitzar les entrevistes. Aquestes prèviament estaran compostes per tres, quatre o cinc preguntes bàsiques depenent de la persona a qui vagi dirigida. Tot i que, al llarg de l'entrevista, es podran ampliar en quantitat i afegir aquesta informació extra a l'apartat d'observacions.

Prèviament a les preguntes, farem una breu presentació, per tal de presentar el tema i en quin tipus de privacitat estarà la informació que ens proporcioni, deixant clar en tot moment que és de manera anònima i que els resultats només seran emprats per complementar la nostra recerca. Un cop realitzades, les analitzarem per grups, és a dir, per una banda agruparem les entrevistes realitzades a les mestres, per una altra les fetes als pares... i així amb totes. Posteriorment, de cadascun d'ells, anirem pregunta per pregunta comparant les respostes de cada grup, agrupant la quantitat de vegades que es repeteix una idea i destacant les que afegixen de diferents. A partir d'aquí ampliarem la informació obtinguda de les entrevistes amb la dels llibres, contes i pàgines web. Per poder, finalment, elaborar un llistat de recomanacions per tal de trencar el tabú i poder ajudar a tots els adults a realitzar una educació sexual eficient als infants.

Resultats i discussió

Al llarg de la realització del treball, vam pensar que seria interessant saber quines preguntes es plantegen els infants sobre la sexualitat. Per aquesta raó, vam preguntar a uns alumnes de P4 i de P5 què volien saber sobre l'origen dels nens. Les seves

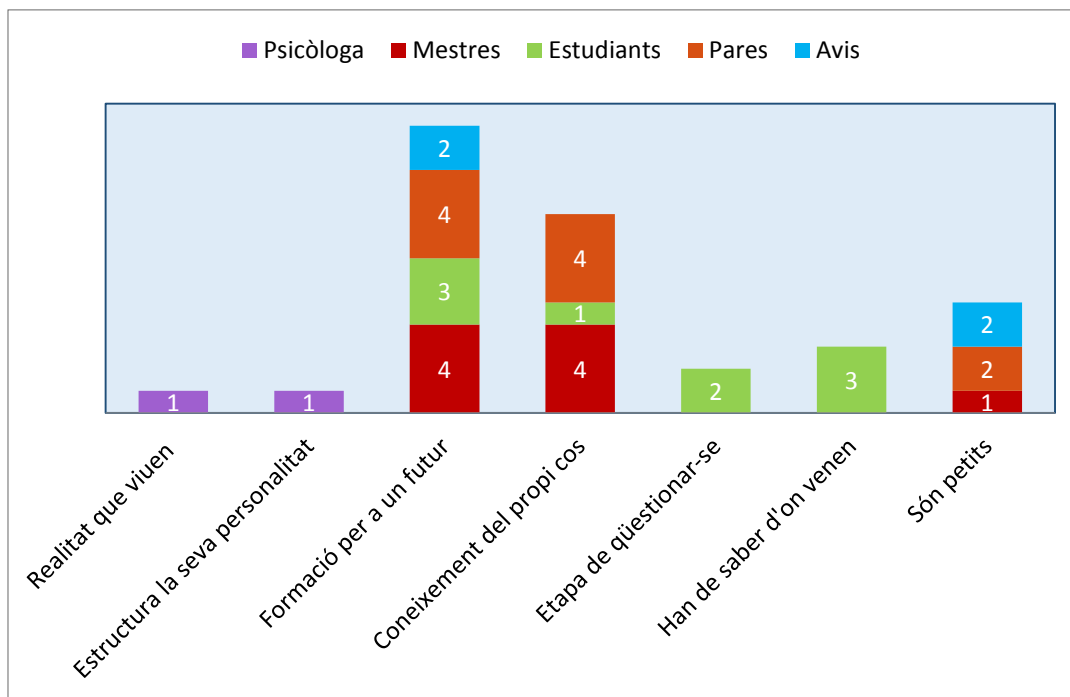
qüestions van ser: D'on vaig venir jo?, On era abans d'entrar dins la mare?, Com vaig entrar?, Com s'alimenten els nadons abans de néixer?, Com dormen? Estirats?, Fa mal tenir fills?, Per què té el nadó un cordó?, Per què els nadons també són del pare, si els tenen les mares?, Per què els pares no poden tenir els nadons a la panxa?, Com es diu quan mengen del pit de la mama?, entre d'altres. Amb aquesta quantitat de preguntes, vam descobrir que els nens si realment es preguntaven coses i tenien dubtes sobre el seu origen, per tant, de la sexualitat. Per tant, vam realitzar unes entrevistes per tal d'obtenir més informació sobre aquest àmbit.

A continuació, es mostra una comparativa de les idees obtingudes a les entrevistes amb els seus perspectius gràfics, indicant el nombre de vegades que s'ha repetit la mateixa resposta entre els entrevistats.

En primer terme, es mostren els resultats de la primera pregunta plantejada: quina és la importància de l'educació sexual? (Taula i gràfica 1). En segon lloc, es presenten els resultats derivats de la segona qüestió: de quina manera explicaries la sexualitat als infants? (Taula i gràfica 2). En tercer lloc, s'exposen els resultats obtinguts a la pregunta: Quina estratègia t'agradaria obtenir per impartir sexualitat als infants? (Taula i gràfica 3). Per últim, es mostra la resposta a la quarta qüestió: De qui és responsabilitat, de la família o de l'escola?(Taula i gràfica 4).

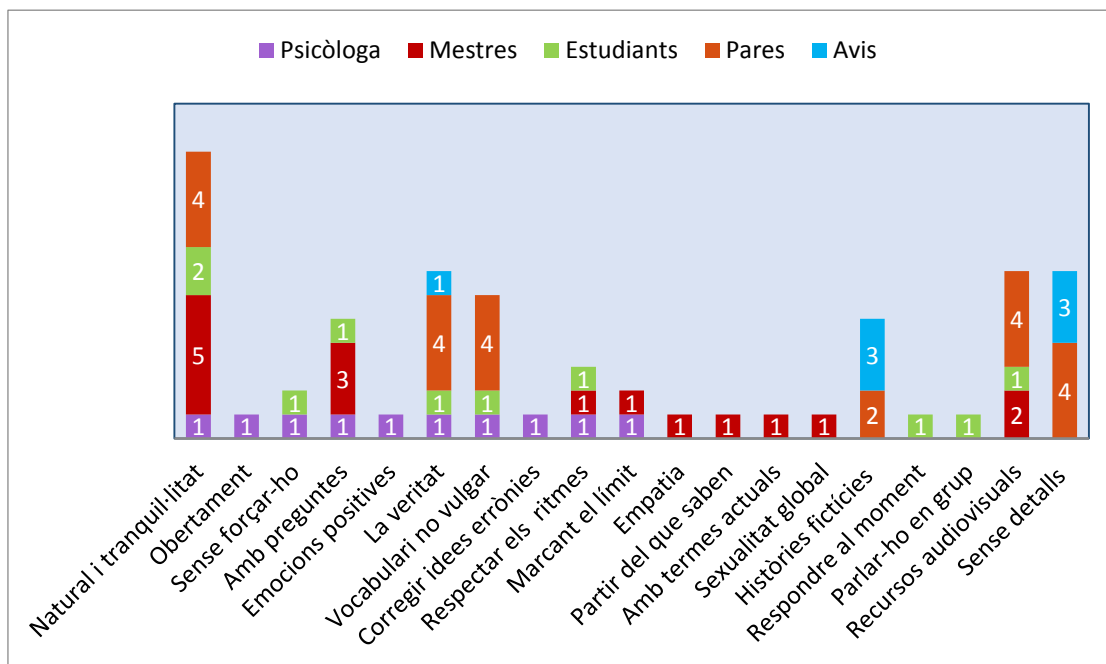
TAULA I GRÀFICA 1: *Pregunta 1: Quina és la importància de l'educació sexual?*

Psicòloga	Estructura la personalitat, és una realitat
Mestres	Formació per a un futur i coneixement del propi cos
	No és important: Són petits
Pares	Formació per a un futur i coneixement del propi cos
	No és important: Són petits, fins als 10 no cal
Estudiants	Formació per a un futur, esdevenir éssers crítics, coneixement del propi cos, etapa de qüestionament, coneixement del seu origen
Avis	Formació per un futur
	No és important: Són petits, fins als 14 no cal

TAULA I GRÀFICA 2: *Pregunta II: Com / de quina manera explicaries la sexualitat?*

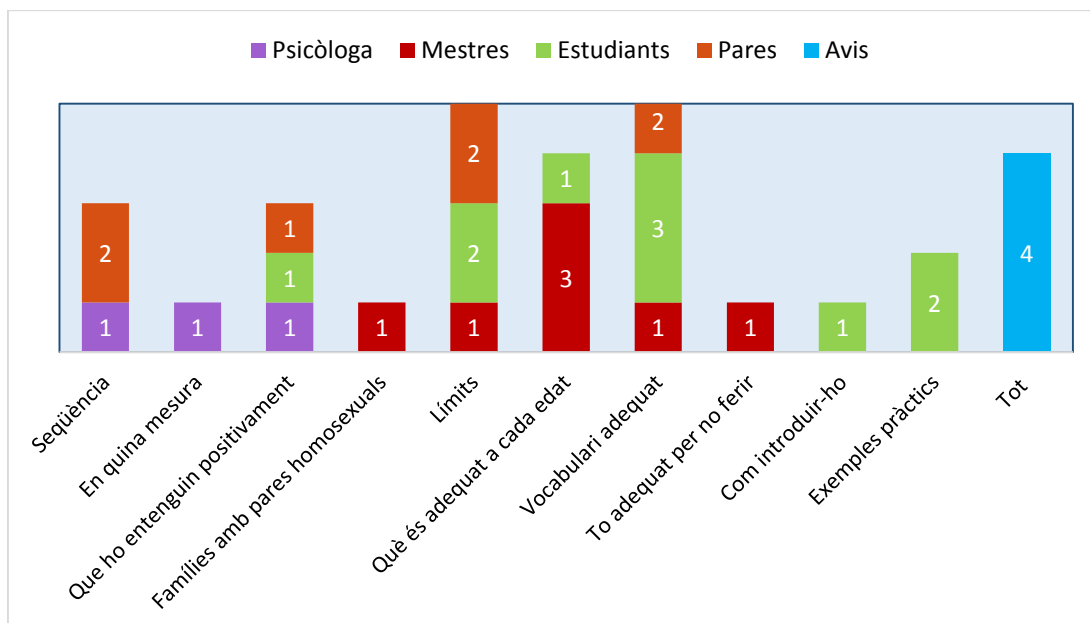
Psicòloga	Natural, oberta, sense forçar-ho, amb preguntes, d'una situació quotidiana, sinceritat, potenciant emocions positives, vocabulari no vulgar, corregir idees errònies, respectar el ritme.
Mestres	Natural, amb preguntes, empatia, tranquil·litat, partir del que saben, recolzament visual, aportació d'aspectes actuals (ventres de lloguer...), sexualitat en global (respecte, amor...), sense vergonya (els crea inseguretat), adaptat a l'edat, que el que puguin entendre (nivell evolutiu).
Pares	Sense detalls, explicant la realitat tal com és, normalitat, paraules no vulgars, exemples, contes, dibuixos Històries fictícies: llavor
Estudiants	Senzilla, sinceritat, naturalitat, respondre al moment, no imposar-ho, en grup, que el que puguin entendre (nivell evolutiu), vocabulari adaptat a l'edat, amb vídeos.
Avis	Veritat, sense detalls Teories fictícies: cigonya

Al llarg d'aquesta qüestió, la psicòloga i les mestres van mostrar seguretat sobre quines estratègies utilitzarien, en canvi els pares i les estudiants van dubtar i van mostrar inseguretat en donar la resposta.

TAULA I GRÀFICA 3: *Pregunta III: Quina estratègia t'agradaria obtenir per impartir sexualitat als infants?*

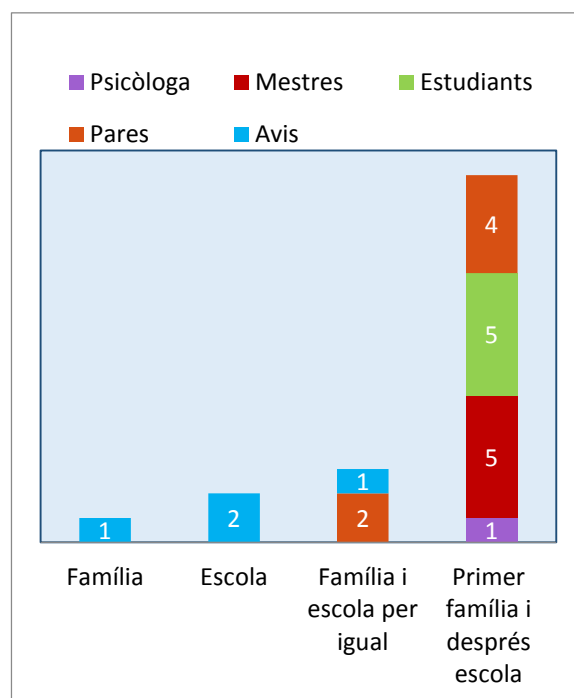
Psicòloga	Seqüència, edat, mesura, que ho entenguin positivament
Mestres	Explicació quan són pares homosexuals, límits, què és adequat a cada edat, paraules i to adequat per no ferir
Pares	Límits, fins a on dir la veritat, vocabulari adequat
Estudiants	Edat, com introduir-ho, vocabulari adequat, límit, exemples pràctics, com reaccionar
Avis	Tot (com explicar-ho i quan)

Els pares i els estudiants van mostrar decisió i claredat a l'hora de respondre i en canvi els mestres i la psicòloga s'ho van pensar més detingudament. Ens ha sorprès que el que més va preocupar va ser el vocabulari adequat que caldria utilitzar per tal de no ferir al nen i que ho pugui entendre d'una manera sana.

TAULA I GRÀFICA 4: *Pregunta IV: De qui és responsabilitat de la família o de l'escola?*

Psicòloga	Primer família i després escola
Mestres	Primer família i després escola
Pares	Família i escola per igual
	Primer família i després escola
Estudiants	Primer família i després escola
Avis	Família i escola per igual
	Escola
	Família

Els mestres, la psicòloga i les estudiants de magisteri es mostren confiats amb la seva resposta i tots creuen que és responsabilitat de l'escola i de la família, encara que postulen que primerament s'ha de tractar en aquest últim context. En canvi, els pares i els avis, mostren diversitat d'opinions degut a la seva concepció d'escola i de mestres, com també de la poca confiança que tenen en ells mateixos com a educadors.

Creiem que és necessari que els dos contextos vagin alhora, atès que tal com explica la psicòloga, si la família li explica però l'entorn segueix amb el tabú, el nen es continuarà sentint incòmode parlant del tema.

Cal destacar que tots els avis, es sentien incòmodes i es sorprenien amb les preguntes i amb el tema de la sexualitat. Pensen que, actualment es tracta molt el tema del sexe i que cada vegada amb nens més petits, fins i tot consideren que ja saben més que ells, aspecte que veuen negativament. Els avis, al llarg de la seva vida no han parlat mai del tema, alguns fruit de la vergonya i d'altres en canvi, perquè no els hi han preguntat. Alguns comenten que encara els fa vergonya veure alguna escena de sexe a la televisió amb el seu fill. Com a conseqüència d'evitar el tema, desconeixen molts aspectes de la sexualitat. N'és un exemple el cas d'una avia que estava embarassada i no sabia per on sortiria el seu fill, o d'una altra que li va venir la menstruació i ningú li havia explicat què era. Antigament, el tabú va arribar a un extrem en el qual estava mal vist que una dona estigués en estat, on una dona embarassada només es podia casar de blau i on tampoc es podia tocar la panxa d'aquesta. Ens expliquen també que les mares, feien fora de casa a les seves filles si estaven embarassades i els homes si ja sabien que havies tingut una parella prèviament, ja no volien estar amb tu. Ens va sorprendre com a èpoques anteriors, la sexualitat era vista com quelcom negatiu i fora del currículum escolar, atès que un entrevistat ens va explicar que durant la seva època escolar, la seva mare es va barallar amb un mestre per explicar-li d'on venen els nens. Ella ho definia com "guarrades" defensant que portava el seu fill a l'escola perquè li ensenyin a escriure i a llegir i no perquè li expliquin aquestes coses.

Durant la generació següent, la mentalitat va canviar. Els pares són conscients de la importància d'impartir educació sexual a les escoles, deixant clar que la família és qui dicta l'educació del nen ja que són els principals educadors, però cal que es posi d'acord amb l'escola en tot moment. Pensen que l'escola té més facilitat per tractar aquests temes ja que són més objectius degut a que no hi ha tant vincle i estan acostumats. Algunes famílies no s'atreveixen per por o vergonya, perquè no creuen

que sigui necessari o perquè els veuen petits. En aquestes situacions, el que seria adequat seria explicar els avantatges que tindria el nen tenint aquests coneixements.

Pel que fa al grup dels mestres, en general, enlloc de donar tanta èmfasi amb quina resposta donar, creuen que és més important com es dona la informació que aquesta en si.

Al llarg de les entrevistes, els estudiants de magisteri, van voler comentar diversos aspectes professionals que volen destacar. D'una banda, pensen que la sexualitat és un aspecte que s'hauria de tractar en les reunions inicials de P3, atès que és un tema de suficient rellevància i importància perquè família i escola puguin establir uns ítems de com ho hauran d'explicar i del que s'ha d'explicar. D'altra, els estudiants, també creuen que han estat educats veient que és un tema tabú i que a l'hora de tractar-ho s'han trobat amb que falta formació de com explicar-ho adequadament.

Per últim, la psicòloga va afegir diverses observacions. Primerament, va deixar clar que si és un tabú nostre, esdevindrà tabú pels nens i ells tenen dret a saber la veritat. En segon lloc, explica que el tabú està vincular a nivell social ja que la família pot influir degut a una repressió a nivell psicològic que els porta la seva pròpia cultura. En tercer lloc, opina que abans l'escola posava la sexualitat com quelcom negatiu i que actualment les escoles no veuen si és el moment d'explicar-ho i generalment sorgeixen d'un llibre. Si no ho necessiten i s'explica, augmenta el tabú. A Infantil no hi ha programació d'això, no es té intenció, hi ha un tabú inconscient. No s'ha fet prou bé perquè els mestres no han estat formats ni educats per fer-ho.

Conclusions

Aquest estudi s'ha centrat en explorar l'estat de la qüestió en relació a un tema tabú. Gràcies a les informacions obtingudes a través de la part empírica del treball y del marc teòric elaborat, podem presentar en aquestes conclusions un seguit de recomanacions per tal d'ajudar als educadors a afrontar les preguntes sobre la sexualitat. Cal dir que, majoritàriament, les persones a les qui hem entrevistat, van mostrar sorpresa i fins i tot algunes van reaccionar negativament davant del tema. Encara que, quan vam començar a fer preguntes i a parlar sobre l'educació sexual, van anar augmentant el seu interès i curiositat; inclòs ens han demanat poder llegir el treball final.

Així doncs, responent a la nostra pregunta d'investigació: "Com podem fer front als temes tabú amb els infants?", mostrem a continuació una pauta de recomanacions pedagògiques pels educadors per tal d'afrontar la sexualitat amb els nens. Aquest llistat, és fruit del contrast entre les entrevistes realitzades i la teoria analitzada, on autors com Hernández (2008), Villamarzo (1994), Pol (2012), Somers i Somers (1990), Robert (2008), De la Cruz i Fernández (2010), Domènech (2013) i Jaramillo (2003), ens proporcionen eines per afrontar de la millor manera la sexualitat amb els infants.

Les recomanacions les hem organitzat en cinc eixos:

a) Quan respondre

1. Els nens estan preparats per parlar del tema i per entendre la resposta des del moment en el que les qüestionen
2. Respondre a les preguntes quan els nens les facin, no per quan siguin més grans. Si es dóna el cas que no és el moment oportú, el que seria adient és felicitar-los per la pregunta i explicar que en aquell moment no es pot respondre però que es contestarà quan es pugui.

b) Com respondre

1. Emprar paraules senzilles i explicacions curtes
2. Explicar la realitat tal com és
3. No ocultar informació
4. El vocabulari ha de ser adequat, emprant el nom correcte per nombrar la realitat tal com és
5. Es poden utilitzar llibres amb dibuixos o contes com a suport (veure Annex I)
6. Explicacions coherents, clares, que siguin sempre les mateixes, sense contradiccions

c) Què respondre

1. Cal respondre només el que al nen pregunta sense donar informacions innecessàries que el nen no ha preguntat, per tant, el límit d'informació ho marca el propi infant.
2. Explicar el que sabem i si desconeixem algun aspecte, amb sinceritat els hi hem de dir que no ho sabem i posteriorment, buscar-ho en algun llibre.
3. Al principi les respostes són senzilles però cal anar ampliant i emprant nous termes.

4. És important deixar clar que només ho poden fer els adults i quan es troben en les condicions adients per cuidar i protegir un nen.

d) Quina actitud cal que tingui l'adult?

1. Tenir una visió positiva de la sexualitat i de la vida
2. Afrontar les preguntes amb naturalitat, amb normalitat i establint un clima de confiança per tal que les puguin plantejar obertament sense veure que l'adult se sent incòmode.
3. El que és més important és estar disponible per explicar transmetent els nostres criteris, sentiments i emocions i escoltar-los. No cal un gran discurs.

e) Qui n'és el responsable?

1. La responsabilitat és tan de la família com de l'escola. Aquests s'han de coordinar i acordar quin vocabulari emprar, la ideologia i la manera de fer. Tot i que primerament s'ha d'impartir a casa i que en el cas que no sigui així, el centre educatiu és un excel·lent lloc per poder fer aquestes preguntes.

Si es compleixen tots aquests aspectes, comprendran que se'ls hi ha dit la veritat i allora augmentaran la confiança en les persones a qui pregunten. Respecte aquest tema, com ja hem vist, l'important de l'educació infantil és establir un clima de confiança en la comunicació amb els infants atès que és una etapa on són més espontanis i reclamen la veritat. Molts problemes s'estalviarien començant l'educació sexual per infantil. (Hernández, 2008)

No podem concloure aquest estudi sense fer referència a les seves limitacions. Cal dir que s'ha centrat en nens de 3 a 6 anys i creiem que hauria estat un repte estudiar l'educació sexual de cara a nens més grans atès que encara continua essent un tema tabú. Aquesta idea, pot obrir noves recerques de cara a un futur.

Un cop finalitzat el treball, hem pensat que seria interessant poder elaborar aquesta recerca en altres cultures, per tal d'analitzar les diferències que hi ha sobre l'educació sexual a diferents països del món, com la tracten i quina idea tenen sobre aquesta.

Aquesta recerca ens ha suposat un desafiament ja que encara és un tema molt tabú, més del que ens imaginàvem i com a conseqüència, costa parlar-ho, aspecte que hem vist en les incomoditats per respondre d'alguns entrevistats. Malauradament, hem vist que és un àmbit que no està massa tractat a la universitat ni entre els mestres ni a les famílies i considerem que aquesta formació és bàsica per educar a un infant, saber

donar resposta a les seves qüestions, encara que siguin un tema tabú socialment, per tal d'afavorir el seu desenvolupament integral.

En definitiva, si som mestres conscients, no podem deixar de banda que els nens neixen amb la curiositat de saber, aprendre i descobrir (Domènech, 2013), per tant, no es pot esperar que el nen no intenti saber d'on ha sortit ell. Aquesta curiositat de vegades es transmet en forma de preguntes i atendre-la esdevindrà recolzar-los en el procés per comprendre el món que els envolta (Hernández i Jaramillo, 2003).

Referències

Bibliografia i Web grafia

Antón, V. (2013). *Crecer en familia: para madres y padres*. Guix infantil: Graó. (45), 42-43.

Armas, N. C. (2011). Fundación con valores. <http://www.convalores.com/documentos/103-idebe-la-sexualidad-ser-un-tema-tabu-en-la-familia>

Berdún, L. (2003). *¿Cómo le explico eso?: guía breve para educar en sexualidad a los hijos*. Madrid: Santillana Ediciones Generales, S.L

Camargo, A. M. i Ribeiro, C. (2003). *La educación sexual en lo cotidiano de la escuela*. <http://www.raco.cat/index.php/educar/article/viewFile/20772/20612&q=juegos+sexuales+prohibidos+en+escuela&sa=X&ei=zkwDUKfWG8eI0QXZnoSUBw&ved=0CDIQFjAJ>

Dr. Niewolski Cesca, C. E. (2006). *Educación Sexual Argentina*. <http://www.educacionsexual.com.ar/biblioteca-online/historia-del-movimiento-sexologico/historias-de-la-educacion-sexual>

Domènech, M. (2013). *Els nens no vénen de París: com i quan cal parlar de sexualitat amb els fills (13-57)*. Barcelona: Columna edicions

De la Cruz, C. Fernández, V. (2010). *Educación sexual para niños: una tarea sencilla*. España: Grupo Gesfomedia S.L.

Fernández, M. L. (2009). *Educación sexual: de la teoría a la práctica*. Madrid: Pirámide.

Hernández, G. i Jaramillo, C. (2003). *La educación sexual de la primera infancia: Guía para madres, padres y profesorado de Educación Infantil*. España: Edición Neturity

Hernández Sánchez del Rio, C. (2008). *Educación sexual para niños y niñas de 0 a 6 años: cuándo, cuánto y cómo hacerlo*. Madrid: Narcea, S.A, de Ediciones.

Maceiras, I., de la Torre, M., Cuesta, V. (1994). *Aula de Innovación Educativa*. Aula de Innovación Educativa: Graó. 32

Martínez, A. D. (2010). Centro de estudios básicos Atlas. <http://www.cebat.es/?p=924>

Miltrópulos, V. A. (2013). *La curiositat sexual i el seu acompanyament en l'educació infantil*. Guix d'infantil 73, 42-43.

Pol, C. T. (2012). *M'agrada la família que m'ha tocat: educar als fills en positiu*. Vic: Eumo.

Robert, J. (2008). *Parleu als vostres fills d'amor i de sexualitat: l'educació afectiva i sexual dels nens i dels adolescents*. Lleida: Pagès editors

UNESCO. (2009). La educación es un derecho fundamental. http://portal.unesco.org/education/es/ev.php-URL_ID=59470&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Weiss, M. (2001). *Educación sexual infantil/juvenil*. Buenos Aires: ensayos y experiencias.

Villamarzo, P. F. (1994). *Sexualidad Adulta: enfoque psicodinámico*. Salamanca: Amarú.

Villar, A. i Mujika, I. (2009). *La escuela ante la orientación sexual: Informe del proyecto educativo "diversidad sexual y nuevas familias"*. España: Editorial Aldarte

Yus, R. (1994). *Aula de Innovación educativa*. Guix infantil: Graó. 32

Z., E. A. (2012). *Educación sexual en la escuela como base para la equidad social y de género*. <http://countryoffice.unfpa.org/dominicanrepublic/drive/EstadodelaeducsexualyVBGenlasescuelas310812.pdf>

Annex

Annex I

Contes Infants

Babette, C. (1998). *Mamá puso un huevo o como se hacen los niños*. España: Editorial Destino

Migallon, P. (2007). *¿Y de dónde sale este bebé?*. España. Editorial LIBSA

Díaz, J., Marassi, C., Migallón, P., i Palop, M. (2001). *Mi primer gran libro de la sexualidad*. Madrid: Libsa

Harris, R. (2000). *¡Es alucinante! Un libro que habla sobre óvulos, espermatozoides, nacimientos, bebés y familias*. Barcelona: RBA

Petty, K. (2003). *¿Me cuentas cómo nací?*. Madrid: SM.
VV.AA. (2009). *El nostre bebé. (Junior: què? com? per què?)*. Barcelona: ELFOS.

Mayle, P. (2004). *D'on venim? Un eficaç instrument d'ajut per als pares*. Barcelona: Beascoa.

Denou, V. (2001). *D'on venen els nens (La meva primera biblioteca Teo)*. Barcelona: Timun Mas.

Delalandre, B. (2012). *El meu atlas Larousse del cos humà*. Barcelona: Larousse.

